

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo i uprava
za Slovenije, in slovenski del
Juliske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

NAJSJEVERNIJI HRVATI

Moravski Hrvati u Njemačkoj sačuvali su svoj jezik i narodnu nošnju — Najsevernija čakavština — Prosvjetni rad Hrvata medju Slovacima

Zagreb, novembra 1938. — O Moravskim Hrvatima se do sada vrlo malo pisalo. Prvi važniji rad o njima kod nas je izasao iz pera prof. Ivana Milietića (O hrvatskim naseljima u Moravskoj, Donjoj Austriji i Zapadnoj Ugarskoj). Vrijeme 1898., a preštampano je i u posebnom brošuru), a još 1845 pisao je o njima Čeh A. V. Šembera. Osim toga je Fran Kurelac sakupljao njihove narodne pjesme, a Alojz Malec, župnik Moravskih Hrvata izdao je o njima veliku monografiju. Kasniji rječiti osvrta na Moravske Hrvate pozivali su se većinom na te predjašnje radove, a u posljednje vrijeme, kada su ti Moravski Hrvati potpali pod Njemačku zajedno s njemačkim i mnogim češkim krajevima Cehoslovacke republike, pojavilo se u našoj štampi par članaka o Moravskim Hrvatima. Prije toga se te Hrvate i u stručnim etnografskim djelima jedva i spominjalo. Tako J. Chmelar u svojoj poznatoj knjizi o manjinama u središnjoj Evropi (Les minorites nationales en Europe Centrale) spominje te Hrvate sa šest rječi u poglavljiju o manjinama u Cehoslovackoj. Čak ni dr. L. Trnjegorski (Jugoslovenske manjine u inozemstvu) u svojoj odličnoj knjizi izlažio tisk pred komadanjem Cehoslovacke ne posvećuje više mesta Moravskim Hrvatima. Govoreći o Hrvatima u Gradištu, kaže za Moravsku Hrvatu ovo:

— Južno od Brna na austrijskoj granici, u okolini Mikulova, sačuvali su se još tri hrvatska sela: Novi Písek, Freiberg i Dobra Polje sa ukupno 3100 duša. I ovđe je prije rata germanizacija brzo napredovala. Ostobojenjem Cehoslovacke ti Hrvati spaseni su za slovenstvo —

To je dr. Trnjegorski pisao prije nego su ti Hrvati ponovno potpali pod Njemačku —

Prof. Nikola Žic je u posljednjem broju »Napretka« napisao članak o njima. On uglavnom referira o Moravskim Hrvatima na temelju lingvističkih studija dra Vaclava Važnýa-a, koji je obrađio govor Moravskih Hrvata. Prema istraživanju ovoga članka lingviste Hrvati naseljeni u Moravskoj su čakavci, prema tome znaci, da su se doselili iz krajeva u kojima se čakavski govorio. Prema Važnýevim zapiscima čitac učitač govor tamnošnjih Hrvata pa veli: »Ovo je narečje (t. j. čakavsko) narjeće Moravskih Hrvata« takodje

zanimljivi primjer, kako se jezik, isprgnut iz rođene zemlje i presedad na tudešto, četiri stotine godina bez veze s istim i srodnim jezikom a na razmedju slovačkog i madžarskog svijeta može održati, sačuvati i razvijati.

I ljubljansko žutro (6. XI.) posvetilo je opisran članak Hrvatima u Moravskoj. U »Jutru« ih prikazuje pisac u vezi s Gradišćanskim Hrvatima, jer su se današnji Gradišćani Hrvati i Moravski Hrvati doselili iz istoga kraja i u početku skupa živjeli. Jedni Hrvati su bježeći pred Turcima prelazili u Italiju (današnja hrvatska kolonija u Abračima), a drugi su bježeći na sjever. Na taj način su Hrvati, oko 100.000 na broju, došli u Gradišće (Burgenland), gdje ih ima još oko 60.000, dok su mnogi naselili pojedina selia u Madžarskoj, a najsevernije su dospjeli oni Hrvati koji su se naselili u Moravskoj

ispod Brna blizu stare donjaustrijske granice i tu Hrvati su sada prijeli Njemačku.

U prvo vrijeme su hrvatske naseobine u Moravskoj obuhvatale više sela: Freihof, Dobra Polje, Novi Písek, Valdice, Hrvatska Nova Ves, Kolensfurt, Poštorný, Paschlavik, Horováry, Hrušovany, Nova Ves kod Breclava i Lednice. Medjutim su ti krajevi bili opustošeni u krvavim brojbama češkoga kralja Jurja Podjebrada s austro-madžarskim četama. God. 1570 i 1571 nascelio je grof Hartman II. Lichtenstein u opustošenim selima 40 hrvatskih obitelji s posjeda Zrinjskih. Doseđivanje se pojačalo kada je od grofa Lichtensteina kupio tada general hrvatsko-slavonske Vojske kralj Kristof Tyffenbach, koji se nascelio u gradčić Drnišec. God. 1584 doslo je na njegove posjede još 96 hrvatskih obitelji iz Vojske kraljine, a među njima i neki plemići.

All od svih tih hrvatskih sela i naselja do danas su se sačuvali kompaktano kao Hrvati jedino u tri sela: Freilichov, Dobro Polje i Novi Písek.

Cijela površina tega kraja iznosi 2520 ha. Ta sela su u ravnicu između rijeke Taje na sjeveru i stare donjaustrijske granice koja je daleko tek pak kilometara. Cijela okruga je sada potpuno njemačka, pa se imaju zahtvani jedino zaštitu zemljišta. Hrvati su učinili zaštitu zemljišta T. Masaryka i prof. Jovana Cvijića, da ne na mirovnoj konferenciji ustupljeno taj kraj s Hrvatima Cehoslovackoj republici.

Po statistici od 1930 god. ta sela su imala stanovnika:

	Hrvati	Cesi	Nijemci
Dobro Polje	323	220	175
Freilichov	788	178	202
Novi Písek	571	154	155
Skupina	1682	522	532

Hrvati su bili više nego tri puta jači od Nijemaca, a isto tako i od Čeha. Osim toga su Hrvati (a i Česi) u omjeru prema prijasnjim godinama, stalno napredovali, dok su Nijemci nazadovali.

Zemlja je vrlo plodna i hrvatski se obrazuju zemlji najsavršenijim strojevima. Osim ratarstva have se uspješno i voćarstvom, živilinstvom, a donekle i vinogradstvom.

Moravski Hrvati su napredni gospodari, a obiteljski život im je uredan. Imaju poprečno 4-6 djece, a ženili su skoro isključivo između sebe, tako da su svih Hrvati jedan s drugim u rodu. U posljednje vrijeme su bili potpuno sklapati braćevi i sestrama. Visoka staza, zdravi, krepki i slove kao iljepi. Njihove kuće su posebno tipa i svake godine ih u novano vjele. Nose krasne narodne nošnje i muški i ženske. Muška je košulja na prsima bogato vezena, a na desnom ramenu ozivljuje je raznobojni trakovi. Crvene uske blage ukrasene su modrim ornamentima, a malen, okruglak klobuci ukrasen je perjem, vrpčicom itd. Saren prsluk i svjetle čizme nadopunjaju tu nošnju, a iznad svega obuku još i dug kaput (p.)

Način na koji su se bude nastojalo da ih se silom odnaredi, u južnoj Moravskoj će se možda još stotinu godina i više čuti hrvatska riječ i arhačna hrvatska čakavaka pjesme i molitva.

A ostalo Hrvati ne zborava tu svoju najseverniju braću. Hrvati u Moravskoj će moći da žive dugo — mnogo duže nego što će živjeti ideja da je najpreča dužnost jednoga naroda da odnarođi i zarobi drugi narod.

(p.)

RABSKI SLOVENCI V MADŽARSKI

Rabski Slovenci žive u trikotu, kli ga tvorijo nemška, jugoslovenska in madžarska među južno od reke Rabce. Ljudstvo stiče se na jugu, da je još 6500. Toda to su uradna, slovenski manjinske nepriznate štete. Slovenci žive tamkađ u deset velikih naselja, ki tečejo od jugoslovenske rijeke ter se dotičajo Monštora (Šent Gottharda). Rabski Slovenci niso nič drugave, kakor del prekmurskih Slovencev, ki so po predpisima mirovne pogodbe u Trstanonu 1. 1919 prišli pod madžarsko državo. Prekmurski Sloveni u veliki većini pa so prisili k materini zemlji slovenski u območju Jugoslavije.

Rabski Slovenci so siromašen narod. Vecijel so to najemniji kneti, ki so last madžarskih grofov. Slovenci je samo poljski delavec, vsestransko odvisen od objestnega madžarskega mogotva, ki svojemu blagu ne priznaju nobenega lastnega kulturnega življaja.

Rabski Slovenci moraju tudi u tovarne, ali pa hodijo poleti u notranjost Madžarske na poljsko delo. Tako se mešajo s Madžari in se hitro potapljaju u tujem morju.

Slovensko govore še vedno doma v hiši, v družini. Ponekad tudi še v cerkvi.

Mlade slovenske duhovštine ni več. Tudi drugačega razumnistva ni. Še pred vojno so v Monoštru tiskali slovenske knjige. Danes v tih krajevima ne prahaju nobena slovenska knjiga već. Samo staro slovensko molitveniki so še ostali in staro slovenski katekizmi. Te starejši ljudje še stilsko k sebi kot dragoceće svezeline. Iz njih se berejo molitve v slovenskem jeziku. Mališ rod ne zna već brati in ga tudi stari spominij ne zanimajo već. Le tu in tam zaida kak slovenski nabrojni list čez mejo, če je učel požrešnemu pogledu madžarskih obmnenih oblasti. Ta kroži na labu in tajno okrog po slovenskih družinah. V Šoli ni već slišati slovenske besede. Madžari skrbno pazijo, da rabski Sloveni ne navezeju nikakšnih kulturnih zvez s Prekmurjem.

Ker je to ljudstvo revno, se je kaj rado izseljelo u Ameriku. V Betlehenu v Pensilvaniji u Severni Ameriki jih je toliko, da izdajujo pet listov u svojem slovenskom prekmurskem narečju, med njimi »Ameriški Slovenski Glas« ter verski list »Zvona Glas«, toda napisani so v nadžarskem dubu.

Rabski Sloveni hitro izumirajo.

Kmalo bodo le še zgodovinski spomenik na zemlji, ki je bila nekoč še vsa slovenska.

»Pravo nije materija, koja se može dijeliti na fragmente. Kada se ono u rješavanju narodnog pitanja želi uželi i želi postići za sebe i za svoje prijatelje, onda se mora dozvoliti njegova primjena i protiv samoga sebe i protiv svojih prijatelja. Neville Chamberlain.

UMRO JE DR ANTE TRUMBIC

PREDSJEDNIK JUG. ODBORA, PRVI MINISTAR VANJSKIH POSLOVA KRALJEVINE SHS I POTPISNIK RAPALSKOG UGOVORA

† Dr. ANTE TRUMBIC

Zagreb, novembra 1938. U Zagrebu je 18. o. mj. ujutro umro narodni zastupnik dr. Ante Trumbić, bivši predsjednik Jug. odbora, prvi ministar vanjskih poslova Kraljevine SHS i potpisnik Rapalskog ugovora. Umro je šest dana iza osamnaestogodišnjice tog ugovora, kojega je i dr. Ante Trumbić potpisao teška srca. To su bili — izjavio je jednou zgodom dr. Trumbić — najteži časovi njegova života.

Njegova smrt je bolno odjeknula u cijeloj državi, a naročito u Zagrebu gdje umro i u rodnom Splitu. Zagreb je bio sav u crnim zaštamama — sve državne zgrade i sve privatne kuće izvjesile su znakove žalosti za pokojnikom.

Slava dana Ante Trumbiću!

POLJSKI »KAVALJERI«

Prvaki listi pišejo, da se v sudetskih krajevih, ki so pripali Nemčiji, nemška redna vojska posem korektno vede proti češkemu prebivalstvu, ki je ostalo v teh krajevih. Većina čeških šol v zasedenih krajev zoper redno deluje, n. pr. u Opavi češka realna gimnazija. Orlovlo na Češinsku je prezvala Poljska. Tam je bila češka realna gimnazija. Tej srednji šoli Poljaki niso dovoljni delovanju. In da je sramota se većja, je poljska redna vojska prilidne prostote dolaska ga poslojava izpremnenja v konjski hlev. Listi se spominjajo, sličnega primera, ko je nemško-austrijska vojska okupirala Beograd. Takrat so v prilidno dvorano starega kraljevskog konjaka tudi nagnali konje. In vsem nani je znano, kakšno je bilo končno plaćilo takih konjkih hlapcev. Nič ne škodi, ako se kdo česa nauči iz zgodovine, ki naraže se dovolj blizu.

TAKSE ZA UCENJE

Posljednjih godina takse za učenje u Italiji povećane su za visoko škole sa 30 posto, a za srednje 40 posto. Ispitne takse su povećane za 33 posto. Uteljiti koji prosjечно dobiva 3000 lira, nučno može da plaće 3000 lira sa sinu kao studentu.

Svega 35 posto djece koja bi trebala posjetiti škole, danas ih posjeti. Budžet prošiće je osjetno spao, zato opada i broj učitelja, a raste broj učenika u jednom odjeljenju. Uteljiti koji je poslije četvero godina učitelj učiteljevanja u 1936. god. prima 7600 lira, u 1937. god. dobitio je svega 7100, a danas dobiva još manje.

ITALIA HOĆE PRIDELATI 100 MILIJONOV STOTOV ŽITA

Ministrski predsednik je dal nove na loge italijanskim poljedelcima. V zadnji bitki so pridelali 80 milijonov kvintalov žita, čeprav niso bile vremenske prilike najbolje ugodne in s tim je bila dosegrena u nekakšni mjeri avtarhija. Sedaj je Mussolinijev želja; da bi se pridelovanje žita se balj pospešilo in da bi Italija pridelala 100 milijonov kv. Ce vzamemo v obzir, da so v 1. 1922 pridelali le 42.992 kv. žita, vidimo da je bil do sedaj dosegren lep napredak. Povećanje žitnoga pridelanja je u zvici tudi s narašćanjem prebivalstva in 100 milijonov kv. žita bi zadostovalo za 50.000.000 prebivalaca. Povećanje pridelaka bodo skušati doći s zboljšanjem vrsti žita, umjetnik, gnojil, namakanik priprav in povećanjem vojnjene zemljišta.

IZREDNI DAVEK

Fašistska vlad je sklenila, da morajo trgovska in industrijska podjetja plačati enkratni davek od kapitala, ki je načelen v podjetju. Izvete so delniške družbe, ki so morale podoben davek že lani plačati. Davek morajo plačati le tista trgovska in industrijska podjetja, ki odražujejo posebno dohodnost (davek na premično premoženje) od voste nad 10.000 lit. Izredni davek, s katerim bo podjetja oddal državi 7½% davkarjil načenjenega kapitala, zadene okoli 120 tisoč podjetij. Davek se bo plačeval v 18 dvomesecnih obrokih. Plaćevati se začne 18. maja 1939, a konča se v treh letih. Če kdaj želi vplačati več obrokov skupaj, mu davkarjka prizna 8% popusta za vsako leto, t. j. če plača v napred šest obrokov. Ta davek se odnosi uradno, zato niti treba nikakih prijav. Izredni davek na delnice, ki so ga lani morale plačati delniške družbe v Italiji, je znašal 10% glavnice delniških družb.

PRIDOBITEV DORNBERSKIH OBČINE

Dornberg, novembra 1938. — Dne 20. t. m. je bila v dornberški občini svetana blagoslovitev novih stavb za solske svrhe. Ob tej priliki je bila vsa občina in pod njim spadajoči vasi v zavetah. Na svečanost je prišel tudi gorški prefekt Vezio Orazi, ki je imel svečansostne govorove, in mnogo zastopnikov šolskih, političnih ter strankarskih oblasti. Novo šolsko poslopje je zgrajeno v Zaločah. Blagoslovil ga je župnik Drekonja iz Prvacine, ki je obenem tudi kapelan za milicijo. Ko so bile končane svečansosti v Zaločah, so se predstavniki oblasti podali v Dornberg, kjer je blagozolvit novega otroškega vrtača, od tega pa v Staro goro, kjer je bil odprt še drugi otroški vrtec.

DOMAČI DELAVCI

11. Bistrica, novembra 1938. — (Agis). — Nemalo so bili prisenceni domači delavci, zaposeni pri regulacijskih delih ceste, ki teče po Reški dolini, ki so bili, ko so z delom prekoraciči območje domač občine, odslovljeni. Na njihova mestna pa so prišli delavci iz občine, po katere območju teče oni del ceste, ki je v delu domačih delavcev je itak zapostenih zelo malo, ker imajo prednost pribljeni. Za te, ki niso pristojni niti v eno niti v drugo občino reske pokrajine pa ne obstoji nobena omemljivost. Pri delih so zaposeni nekatere že z začetka, dela in so ostali tudi potem, ko so z delom prekoraciči našo pokrajino in preselj v trško. Tu so bili vso doseganja domači delavci odpuščeni pod pretezo, da bodo njihova mesta izpolnili delavci domač pokrajine. Te omemljive doslej ni bilo pri nas, in se vselej kaže so se vršila cestna popravila, so bili zaposeni le domačini brez vsakršnih omemljivosti. Letos pa so uvedli se to novost, s katero so prizadeli delavci zlasti iz nekaterih vasi.

IZREDEN KREDIT ZA GRADNJO DELA VSKIH STANOVANJ

Trst, novembra 1938. — (Agis). — Trst, na javni deli je dolgočilo z Ministrstvo za javni deli, da je na gradnjo delavskih stanovanj v puljski pokrajini kredit v znesku 2.500.000 lit. Za iste namene je ministrstvo dolgočilo za trško pokrajino 3.000.000 lit., za gorško le 500.000 lit. V puljski pokrajini se bo pretežni del tega kredita porabil za delavsko stanovanja rudarskih družin v Labiniju in okolici, pa tudi drugod.

Nenadana smrt duhovnika

V nedeljo, 13. t. m. so v Fojani v Brdih slovensko posvetili drogove, na katerih bo razvita državna zastava. Pred protoklom in drugimi očlankami je imel pozdravni nagovor upokojeni semeniški profesor g. Ivan Mosetti, ki je opravil fajansko duhovnino. Med govorom je obmolknal, potem nenadoma vzklikan: »Zbogom vsi! Osvobodi me, Gospod!« in se zgrudil mitve na ita. (»Slovenec«)

Peskus samemora

Ljubljana, novembra 1938. — Agis. V zadnji številki našega lista smo poročali, o procesu, ki se je vrnil pred ljubljanskim sodiščem proti Vinku Baragi in na katerega je bil pozvan kot priča Fran Krulj, ki je bil v Italiji obsojen na dozornino robijo. Iz geografskega dnevnika »Politika« pa posluhujemo, da si je Krulj v nedeljo dne 13. t. m. v ljubljanskih zaporihi preerzel življa na rokah, ki so mu jih na hitro zašli. V sporazunu z Italij. konzulatom so Krulja takoj odpreljali do Planine in dolje v Italijo. O njegovem stanju ni nicaesar znane.

Pretepli in okrali so ga

Trst, novembra 1938. — Dne 16. t. m. je bil na cesti napaden domačin Valerij Kozlan iz Bertokov, ko se je vracal po noči domov iz Cesarjev, kjer je vasoval. Na krizišu pri Bertokih sta ga napadla dva neznanca in ga preteplila ter na koncu sta mu odnesla 35 lit, kolikor jih je imel v žepu. Nadaljnemu preteganju je Kozlan komaj usel in zadevo prijavil karabinjer, ki so arelirali Ivana Starca in Viktoria Stančiča. Postavili ju bodo pred sodišče zaradi reparskega napada.

Gospodarstvo Julijiske Krajine

Vojna škoda, zadružništvo, davek — Položaj vinogradništva

Ljubljana, nov. 1938. — Slovensce prinaša ta je članek o gospodarstvu Julijiske Krajine:

Goriški krajevni mesecnik »Vita izumitka« je v svoji novembarski številki objavljal kratek, a zanimiv članek o gospodarskem razvoju goriške dežele od konca vojne do danes. Članek ima zaradi 20-letnico italijanske zasedbe slavnosten značaj ter je temu primerno pisani in kaže, kar je umetno, same dobre strani, samo luči. Slika, ki jo razgrinjajo časnikarji, je tako:

Ob zasedbi je bila dežela gospodarsko uničena. V zapadnem delu so bile porušene vse stavbe, posledovno pa so bile tudi njive, sadnjivo drevo in drugo. Treba, je bilo, vse zaceti znova.

Druzava je plačala 412.500.000 lit. vojne škode. Tudi pozneje je prav po matrinsko skrbila za goriško pokrajino. Po njeni skrbi se je obnovilo poljedelstvo, živilovarstvo (članek pravi, da je bilo 1. 1918 na Goriskem 23.614 glav živine; danes jih je 56.600; te številke je vzel iz seznamov občinskih davkov), zadružništvo, zlasti nukarne, lesna industrija. Na novo so se osnovali elektrarne in cementarna tovarna v Saloni. Javnih del se je izvršilo za 183 milijonov lit.; od teh je šlo okoli 30 milijonov za vodovode, 47 milijonov za nove ceste in za popravilo starih. Za javna dela so prispevali občini, dežele in tudi država. Velike skrbi je bilo deležno tudi telefonsko omrežje. V temu prihodnjem letu bo imela telefoniran vsaka občina.

Vsaka medalja ima dve plati. Najmanj bo dovoljeno omeniti tudi nekaj senč, in sicer brez polemičnih nimenav, samo zaradi popolne slike.

Vsa vojna škoda, je znašala več kot eno milijard 200 milijonov lit. Država je namreč škodo cenila zelo nizko, zlasti pri zemljiščih in sadovnjakih, ki so bili razkriti ter pokvarjeni s strupinimi plini. Na manjšeskec se država sploh ni ozirala. Poskodovanih je bilo 28.000 postopilov. Država je torej plačala samo del skode, vse drugo so morali nositi ljudje.

Tudi izgube v denarju niso majhne. Ko so 1. 1919 zamenjavali krome v lire, je ostalo neznamenjan skoraj 70 milijonov krov, ki so bile večinoma načelne preko meje. Avstrijskega vojnega posojila je bilo več kot tri milijonov krov, kar tudi ni majhna izguba. Pozabiti so nemajne na polome velikih bank. Jadranska banka je zaključila svoje poslovanje z izgubo 30 milijonov lit. Kotliko so naši

ljude izgubili vlog pri polomih večjih italijanskih bank (Banca di sconto, Banca della Venezia Giulia), pa je sploh težko negotoviti.

Posebno poglavje tvori zadružništvo. Se leta 1928 je bilo v vsei Julijski krajini 413 zadruž, od teh 281 na Goriskem. Te zadruge so bile včlanjene v Zadružnih zvezah v Trstu in Gorici.

Obzvezl pa sta bili v letih 1927 do 1930 stalno izpostavljeni napadom in končno čisto brez potrebe uničeni. Danes dela samo še nekaj posojilnic in precej malekarn. Vse druge nekajč včetve zadružnosti je na tleh.

In davki. Če govoris s človekom z deželo, toči največ o davkih.

Vsakdo pristavi: »Državni davki bi še bili, toda deželni in občinski, ti nas nista.« Deželne in občinske doklade znašajo po 300 do 600 odstotkov državnega davka. Ta težka bremena se dalo deloma razlagati s tem, ker se je delokrog občin močno povečal. Hudo je tudi to, da je pri nas zemljiški dodelek odmerjen ningen previsoko. Danes vse više kot v starih pokrajinalnih kraljestvih. V Istri je vladala zaučnala revizija davnega katastra, v drugih pokrajinalnih bo pač ostalo pri starem. Tudi izterjavanje davkov ni primereno, ker je neizproreno.

V zadnjih dvanajstih letih so davčne izterjivalne pri nas prodale na državi na total 7000 kmčkih poštev. Samo 1. 1934 je bilo v Julijski Krajini 1313 takih prisihih držav.

Ninjega je ki težku položaju pripomoglo tudi nepremišljeno zadoljevanje v prvih povojnih letih. Veliki Italijanski kreditni zavedi so imeli tisti čas precej razpoložljive denarje. Ki ga je bilo treba kam načoliti. Posojilo se je takrat dobilo hitro in lahko. Marsikart kmet se je zadolžil brez prave potrebe. Ta ali oni si je res opomoglo, večina pa se je opokala. Vrednost lire je namreč znatno zrasla, cena kneževki pridelkov pa je težje kot na primerja padala. Kdor je imel dolg, je s težavo plačeval; če ni mogel, je prišel na bogen.

Težak je položaj vinogradništva. Iz države, kjer je bilo vinorodno kraljevino male, je Goriška prista v državo, ki pridele poleg Francije največ vin na svetu.

Pred vojno se je hitro prodala vsaka količina vsakega vina, sedaj pa mora načiniti temovki z močnejšimi vrstami italijanskega vina iz starih pokrajin. Tudi odjemalec je manj, ker imajo Italija precej milijonov prebilcev manj kot bivša Avstro-Ogrska.

Diplomirali na trž. visoki trgovski šoli

Trst, novembra 1938. — Ko je preteklieden 24-letni elektricist Pino Bogatec iz Sv. Krize pri Trstu popravil daljnograd pri Rociolu ga je iz do sedaj neznanega vzroka zadelka električna struja, ki mu je prizadela velike operke. Vrednost lire je namreč znašao zraska, cena kneževki pridelkov pa je težje kot na primerja padala. Kdor je imel dolg, je s težavo plačeval; če ni mogel, je prišel na bogen.

Težak je položaj vinogradništva. Iz države, kjer je bilo vinorodno kraljevino male, je Goriška prista v državo, ki pridele poleg Francije največ vin na svetu.

Tudi izzivljevanje na državi je znašalo zelo nevarnem stanju. Ko so starši zavedeli za sinove nesrečo, so ga takoj obiskali v bolnišnici. Po dolgem casu je ponosrečenec vendarle prišel zavesti. Pri tem je izrazil željo s komaj silnšim glasom, da bi se zeljal poročiti s svojo izvoljenko. V njejeli so zbrali potrebitne dokumente in tako se je mogla vrstiti poroka pri bolnišni potelji ob 1. hponči že nekaj ur kasneje, ko je izrazil željo.

Posesti Židov na Goriskem

Gorica, nov. 1938. — Ko privi poizvedovalci so negotovili da imajo Židov na Goriskem za 12.000.000 lit prenemščini. Tu so se prizadeli v rokah le za 3 milijone lit in so zelo frakcionirana. Samo 2 Žida imajo v celoti kompletne zemlje, katerih vrednost znaša preko milijon lit.

Trst. — Pred sodiščem so bili obsojeni Karin Bal in 3 leta zapora in 2.700 lit den. kazni, Lino Velli na leta 4 mesec zapora in 1.200 lit den. kazni, Ivana Ban, Justina Besednjak in Albinha Čenčak na 6 mesec zapora vsaka. Dne 24 avgusta t. l. je neznanec udaril v trebuhi kasirko Karolinu Gomzelj, ji streljal torbo s 17.000 litrami in skušal vteči na motorju skupno s svojim pomagalcem. Na žalost pa motor ni funkcioniral in so sošterji takoj ujeli minnidoci, dočim je neznanec s torbo utekel. Motociklista so identificirali za Lino Vajlija, ki je povdel na ostale in za izvrsnika Karla Bana. Tega so že drugi dan ujeli, denar pa so našli shranjen pri Justini Besednjak. Zaradi soudne žalbe so bili obsojeni še ostali gore omenjeni.

Trst. — Pred sodiščem sta bila obsojeni Valja Albin star 26 let, šofer, in Verlič Josip, star 24 let, ker sta preteplila vozniška Antonija in Jakoba Požegna na cesti pri Landolu. Obsojena sta bila pogojno na mesec zapora vsak.

Drobiz

Buenos Aires (Argentinija). — Po dolgem bolehanju je umrl Franc Pečenko. Pokojni je bil doma iz Brij pri Ribemberku, star je bil okrog štirideset let. Zapušča vodno ter dva nedorastla otroka. Sožalje!

Buenos Aires (Argentinija). — Dne 19. oktobra t. l. je prišel pod vlak blizu postaje Aristobulo iz Velje Karl Trampuž, star 37 let, doma iz Kostanjevice na Krasu. V Primorju zapušča starče, tri sestre in brata. Sožalje!

Gerica. — Karabineri so arelirali 19-letnega Stančiča iz Starišča (Jugoslavija). Mnogočrat so oblasti opazile da Stančič prima v Salone in da takoj izgne. Za seboj je navadno ustavil prvi vrsto tativ, dokler ga niso sedaj ujeli. Na vesti ima preko 50-trovč od katerej je na 23 izpovedal. Njegov pomač je bil Avgust Gomšič iz Plav, katerega so ga pred kratkim prijeli v Kojšekom.

Gorica. — Občini Dobrovo in Ajdovščina sta dobili podaljšan rok za odplačo dolga, ker sta dokazali, da se načajata v težkem denarnem položaju.

Graovo. — Ko je 85-letna Marija Krivec roj. Strauss Šla preko proge pri Koritnici, je v istem trenutku privozil vagonček z delavci in jo do smrti povozil. Starka je skoraj takoj na to umrla.

Koper. — Na Mussolinijevo posredovanje je dobila Flego Attilja portfel Juršič iz Umaga kot mati dvojčkov na grado 800 lit, ki jo je podeli župan iz Umaga. Z dvojčki se je število njenih sinov povečalo na 10.

Reka. — Listi demantirajo vest, da bi bil izvršen zločin v Goleu (Matična) kateroga žrtve naj bi bila Marija Juriševič.

Rihemberk. — 7-letna Sonja Abram je po nesreči padla v Vipavo in utonila.

Sežana. — 44-letnega Franca Vičiča je krava z rogom udarila v oko. Prepeljali so ga v bolnišnico. Življenki so izjavili, da je njegov vid v nevarnosti.

Tolmin. — Po lastni neprevidnosti se je s kolesom zatekel v avtomobil 23-letni Franc Leban iz Poljublja in s počelo lobanjo so ga prepeljali v Tolmin, kjer je umrl.

Trst. — 31-letni Ernest Marc iz Škedinja je nevarno padel s kolesom. Prepeljali so ga v bolnišnico. — Neznan kolesar je podril na tla 60-letnega Antona Škerla, ki se bo moral 15 dni zdraviti po poškodbah na obrazu.

Trst. — 53-letni Ivan Gulin si je zloni celjast pri pacu. Poleg tega je dobil še druge poškodbe. Zdraviti se bo moral 6 tednov.

Trst. — 70-letno Ane Kavčičevou iz Kostanjevice je podrla na tla motorno kolo. Starka je težje ranjena na glav. Zaradi kar se bo moral zdraviti najmanj 15 dñ.

Trst. — Na řeti leta zapora pogojno je bil obsojen bivši finančni stražnik Pietro Rafta iz Palerma, ker se svoji ženi Enriki Kračić iz M. Losinj razreza obraz z brivno britvico in tako povzročil trajne deformacije.

Trst. — Kcr se je 61-letni Anton Vouk tepel z ženo in otroci, se je moral zateči po pomoci v bolnišnico.

Trst. — Skupni promet tržaške luke je v dobi januar—avgust 1938 znašal 34.048.022 kvintalov, a v istem času l. 1937 je znašal 34.610.000 kv.

Trst. — Fašistične organizacije so otvorile nagradni natečaj za povečanje števila otrok. Demografski konkurs nosi naslov »Per la sanità della razza«. Pri podreševanju bodo prideli v poštev tisti dočinkni, ki imajo navečjo težo z ozirom na starost.

Trst. — Pred sodiščem je bila oproščena Sonja Rijavec zaradi pomjanjanja dokazov pri neki tativi.

Trst. — Zaradi velikega prometa z nepremičninami, ki jih morajo židje prodati na podlagi rasnih zakonov, so se v listih pojavile skrbi in grožnje, da ne bi židje samo prepisali svojo posest na Nežide in dejansko ostali se naprej gospodarji zgradb in posestev.

MALE VESTI

— Zatvoreno je sveučilište u Lavoru zbog nemira, nastalih uslijed sukoba između Ukrajinaca i poljskih nacionalnih studenata.

* — Nobelova nagrada za mir podijeljena je ove godine Nansenovom društvu za ljudstvo, koje ima svoje sjedište u Ženevi.

* — Svi doseljenici Židovi u Italiji, koji su došli poslije 1. januara 1919., gube državljanstvo i moraju iseliti najkasnije do 12. marta 1939., ako nisu navršili 65 godina života ili sklopili brak s licem koje ima talijansko državljanstvo.

* — Na podlagi novih italijanskih zakonov o Židovima zbirajo po vsej Italiji podatke, da bi točno ugovorili koliko nepremičnega premoženja imaju Židovi v Italiji. Prvi podatki so pokazali, da predstavlja samo nepremično premoženje Židov u Milancu in Turinu nad 2 milijardi lir. To dejstvo je tem bolj pomembno, ker je italijanskim Židom dovoljeno imeti v omejeni meri nepremično premoženje. Samo v Milancu bo moral 90 odst. tankajšnjih Židov, ki so italijanski državljanji, zmanjšati svojo posest.

* — 10.000.000 funtor Šterlingov je dobitila češkoslovaška republika za svoje vojnike pri amputaciji. Obljubljeni je bili 30.000.000 od Angleške in nekoliko manj od Francije. Francija o tem nič ne omenja medtem, ko je sedaj Angleška odpovedala to posojilo. V tem je bila enotna celo opozicija z majorjem Atticalem na čelu. Ta se je značilno in alegorično izrazil: »Kako naj redimo mi piščanec, da smo vendar gotovi, da ga bo lica pozrla!« S tem je hotel reči, da Anglia ne bi imela nikake koristi od tega posojila novi češkoslovaški republik, ki je že sedaj gospodarski pod vplivom Nemčije. Posojilo češkoslovaški bi pomenilo isto kot posojilo Nemčiji.

* — Leni Kieferstahtovi so izrazili v New Yorku, da bi bila nezačelen gost v Hollywoodu. V zadnjem času je silno nastala protinemška propaganda.

* — Milanska družba Sua Viscosa (Soci Nazionale Industria Applicazioni Viscosa), ki izdeluje najrazličnejše vrste blaga iz umetnih vlaken, ima namen ustanoviti v Jugoslaviji lastno tovarno. Med njimi izdelki je najbolj znani produkt iz kazenina Lanitak. — Agis. —

* — 24 milijonov lir bo stala palača glavnega glasila fašistične stranke »Popolo d'Italia«, katemuje je bil ustanovitelj Mussolini. Palača bo gotova v l. 1940 in bo imela 4.000 kv. metra zazidane ploskve. — Agis. —

* — V Ljubljano je prispel italijanski slavist dr. Gasparini, pröfesor iz Benetk, kjer ureja zbirke knjig, ki jih je italijanska vlada namenila ljubljanski univerzi.

* — Ob tretrji obletni sankciji, je min. predsednik Mussolini otvoril razstavo rud, h kateri je priklicena tudi razstava orožja. Razstava bo odprta do 9. maja 1939. in ima namen povzdrati stopnjo avtarnih v pridobivanju rud, v kolikor je že dosegel doseg.

* — Arthur Toscanini, znani italijanski dirigent, je pred kratkim odšel iz Italije v Ameriko, kjer je zaprosil za ameriško državljanstvo.

* — V Milancu so aretrali več poljskih Židov in enega češkega, ker so jih obtožili, da so ponarci potne liste.

* — 44 milijonov prebivalcev bo kmalu imela Italija. V statistiko pristevajo tudi prebivalstvo 4 libijskih pokrajin (Tripoli, Misurata, Bengazi in Derna), ki so bile, pred nedavnim priključene matični državi.

* — Dasi je preteklo že nekaj tednov nujek, se že ne omenja, da bi bile podvete mire za garancijo novih češkoslovaških mej. Od CSR so že vse države dobitile svoje deleže, a o garanciji štirih vesel (ter Poljske in Madžarske) še ni bilo slišati. Morda so že vsl. posabali, kar so obljubili v monakovskem sporazumu. Danes se pač obljube (in zavezništva) zelo hitro pozabijo...

* — Šta gubi ČSR u Sudetima? Engleska štampa vrlo opisno iznosi podatke o češkoslovaškim gubitima v sudetskim krajevima. Ovi podatki su končno sredeni, pa »Daily Telegraph« donosi opisniji pregled, u kome češkoslovaške gubitke prikazuje v postopečini. Po ovim podatkom se vidi, da će CSR biti mnogo više oštećena, nego šte se u početku mislio. Tako ona gubi 51% svoje bivše industrije, 39% kovinske industrije, 49% tekstilne in 25% industrije odjeće, 55% industrije stakla, 74% keramičke industrije, 3% kožarske industrije, 37% industrije »papirja« in 55% kemijske industrije. Osim ovih gubitaka za preostalu češkoslovašku industriji nastaje vrla težak problem dobave sirovina, več i zbor loga. Što će ujetna kupovna moč i izvozna trgovina biti znatno manja.

PRED DVADESET GODINA

Prosvjed Narodnog vijeća protiv okupacije Rijeke - Rezolucija Hrvata iz primorskih krajeva

Zagrebačke »Novosti« donose več odreklo ni pod koju cijenu prava da sačinjava dio naše države.

Narodno vijeće okupaciju svaku odgovornost za posljedice, koje bi mogle proizvesti iz ovoga stanja stvari, pa mu je čast da svrati visok pozornost savezničkih vlasti, kao da vlade Sjedinjenih Američkih Država na željenja vrijedne cine, sto ih je ovde izjavio.

Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba obraća se kr. ministarstvu inostranih dijela u Beogradu sa bratom, da slijedeći notu bezvredno brozavljivo uputi ministarstvu vanjskih poslova u Parizu, Londonu, Washingtonu in Rimu.

Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba smatra svojom dužnošću da učini sve, što je u njegovoj moći da osigura zavrsetak velikog djeła savezničkih država i Sjedinjenim Američkim Državama svoju cijelokupnu flotu, kao i sva utvrđenja i vojničke objekte, što su sagradjeni na obali države Slovenaca, Hrvata i Srbije od jaruna njihovih starih glaciatora i osnivanje nezajedne jugoslovenske države.

Svjesno svoje dužnosti Narodno vijeće nije izelalo nijednoga časa da izjavlja svoju spremnost staviti na dispoziciju vlasti antante i Sjedinjenim Američkim Državama svoju cijelokupnu flotu, kao i sva utvrđenja i vojničke objekte, što su sagradjeni na obali države Slovenaca, Hrvata i Srbije tako, da bi tim moglo osigurati njihovu upotrebu za progredju svojih vojničkih mjer, koje su još nužne protiv zajedničkog nepriljeva.

All kopnene i pomorske talijanske sile, čini se da su preuzele naše dispozicije glede toga. One počinjaju djela, koja prekoracuju velike ciljeve, kojima smo se žljavili spremnina služiti, te se čini da idu za drugim ciljevima. Misle, da su pravu da okupiraju samo po sebi naše luke i naše obale, da zaposrednu naše ratno brodovlje ostanjujući naše oficire i naše mornare zamjenjujući ih talijanskim oficirima i posadama, da uzlazimo bez inventara ili kvitiranja preuzetoga materijala, deponeiranoga u našim vojničkim magazinima. U zapisuštinim mjestima izvršuju talijanske čete, najstroži kontrolu sa gledištu vojničkoga, upravnoga i policijskoga, te se pučanstvo naših krajeva obrata negrepostreno tužbama na Narodno vijeće zbg progona, kojima je izvrignuto s talijanskim stranom. Najjasniji dokaz promisnjegona talijanskoga postupka je okupacija Luke i grada Rijeke po talijanskim četama, koja se dogodila jučer u 4 sati po podne. Iza kaku so zajamčili zapovednik srpskog bataljuna, koji se je nalažio u Rijeci, da ne će zapojeti mjesto. Talijani su iskricali svoje vojnike u spomenutoj luci, odakle se je bataljun srpskih vojnika bio ved povukao. Vojnici su zaposjeli sve zgrade ubrojivši i željniku postaju, unatoč formalnim protestima američkoga, francuskoga, engleskoga i srpskoga vojničkog opunomočnika. Poštaniku i telefonsku vezu izmedju Rijeke i države Slovenaca, Hrvata i Srba su talijanske trupe več prekinule.

Narodno vijeće najenergičnije prosvjeduje protiv tih samovoljnih akata, protivnih medjunarodnom pravu, koji mu ulijevaju najveći nemir. Pučanstvo gradova i krajeva, koji su zaposjednuti Istom, oslobodjeno od stoljetnog jarma, več je bašenčo očaj novom okupacijom, što ga odjeljuje, osim tako da provizorna, od države Slovenaca, Hrvata i Srbije, kojoj ono pripada po svojoj narodnosti i po svim osjećajima. Ono se niže nikad

treba spomenuti, da je istodobno s objavljanjem zaključka Slovenaca (JDS) i primorskih Hrvata u zagrebačkim novinama bila prvi puta u izvratku objavljena ženska deklaracija, koju su sklopili predstavnici kr. srpske vlade 9. novembra, Narodno vijeće na čelu in Nikola Pašić, dr. Antun Korošec i dr. Antun Trumbić.

TALIJANSKI IMPERIJ I EMIGRANTI

Italija zamjerava kolonizirati imperij talijanskim emigrantima

Svi talijanski listovi donose: Na jednoj od posljednjih sjednice vrhovnog autarijskog odbora predsjednik vlade Mussolini je istaknuo potrebu, da se izdaje u susret talijanskim emigrantima iz cijelog svijeta, koji žele da se vrate u domovinu. Na temelju uputa, koje je dao predsjednik vijeća, se izvršavanju ove inicijative. Ovih je dana radi toga održane pod predsjednjem grofa Ciana nekoliko konferencija u ministarstvu vanjskih poslova, pa je zaključeno

da se ustanovi kod ministarstva vanjskih poslova stalni odbor, za vraćanje u domovinu Talijana na imenstvu u Inozemstvu.

Zadatok je ovog odbora olakšati povratak u domovinu talijanskim emigrantima i pobrati se za njihovo naseljavanje u talijanskim kolonijama u Africi. Prema apsproximatnom računu koji su objavili listovi Imade sada u inozemstvu oko 10 mil. talijanskih iseljenika. Od toga oko polovice su poljedjeti, a ostali su industrijski i lučki radnici te obrtnici. Činovnika raznih struka, odvjetnika, inžinjera i pripadnika drugih, slobodnih profesija. Imade 157.000. Od ukupnog broja talijanskih emigranata 16 posto živi u raznim evropskim zemljama, 2,45 posto u Africi, 0,1 posto u Aziji, dok u

JURINA I FRANINA

Jurina: Kako bi bilo Jurina da ja i ti jeno malo prebrčamo oko naših kunfini.

Jurina: A ča čemo brčati kad nimamo naši niči niš!

Franina: A kako to kušeljaš! A kadi su naše brajde, naše sinokoš, njive i boške, naši didi i babe!

Jurina: A kadi su? Ud unege ča smo prid dvajset lit imali nimamo danas niš. Ni brajad, ni sinokoš... još samo kakovega brižnega dida i babu!

Franina: Ma ča smo ja i ti slab ljudi, priz vire pris kusenje, pris sikuti u glavu?

Jurina: Nismo ja i ti ne, ma nan malo valja. Kad su oni pretelj takovi!

Franina: A brav se rekordiš i vnega. Umgareža ča je miljar i devetsto i osamnaestogla lila doša u naše selo u mudanci i bos kad su u Puli fundali svirbuči u more.

Jurina: Benj i vno su bili junaki! A se ga rekordim, ča vnega ča je gorija alasogaja, dere ide, jona bot — jona bot i drugo niš ni zpa reči brižan. Niki su ga stili spljuskat, ma san ja bila rek: »Pušte čovika neka gre z sojn putem, nisu miga svi Ungarci jednaki.«

Franina: A ne vni ča smo mi pipevali. Ma si cuja kako se sad lipo ponosažu z slovinškim svitom tamko kolo Bratislave, zube njim mule i visaju he i druge pikulece njih delaju brižnji ljudan.

Jurina: A znači ča je Užgorod?

Franina: A misto na užu.

Jurina: A ne lipa krv moja. To ti je misto ud trideset i pet miljari a leži na savi kojoj je ime Uža. I to misto su dali Ungareži, a sami naši slavinci su vu njeni.

Franina: Ma su se morali tući.

Jurina: Aj nisu ne! Sad je nova moda. Dva, tri se domisle pak se ustanu, jdu pozdare ud fažani (vnih velikih, lipih tiči) i napiju se (ma nemiga z uharcice) i lipo ča njih se zaštravidli uznuženjeni i daju drugen.

Franina: Delaju to i Inglezi i Frančevi.

Jurina: Lako je, njeni diliti slovenske kraje, i slovinški svit ma neka provojo se!

Franina: A te brate! Ča paraš da su munjeni.

Jurina: Ja paran da su još fuje nego munjeni. Provaj ti meni uzluži klobuci, vno če biti žbortun ča tu ga dat! Provaj mi rancinu zwaditi u vnuži z zubi ču ti blirkatu priknuti.

Franina: Ma bi si srdit Jure ča me ti klobuči, nego kad tako po svitu delavaju bi bilo lipo i ud vire da i naše kunfine primaknu tamko kadi tuka u učinili bi moj rižot ud samih čvrki i dalib bevande z karatle ka se dvajset lit ni razdvivala!

BIVŠIM ARSENALSKIM RADNICIMA!

Primamo: Svi bivši radnici austro-ugarskog arsenalu u Puli i Tivtu upozorjuju se neka pribave dokaze o stalnosti, odnosno o službi preko 10 godina, i neka se s tim dokazima predstupi državnom vijeću u Zagrebu (Zerjaviceva 7) Odboru za zaštitu prava bivših arsenskih radnika.

Prijavit se mogu lično ili preporučenim pismom.

Da ne moramo odgovarati na pojedina pisma, obavještavamo ovim putem da se ovaj odbor brine za sve radnike bili iz Pule ili Tivta, a istovremeno molimo sve zainteresirane radnike da s punim pouzdanim povjeravaju svoja zakonski stечena prava ovom odboru, jer ovaj odbor ide za tim da bez ikakova iskoristavanja pogomene bivšim arsenskim radnicima.

Odbor za zaštitu prava bivših ars. radnika

Reka je obhajala 20-letnico osvobođenja

Reka, nov. 1938. Na Reki so te dni praznovali v zelo skripenim obsegovima proslavo 20-letnici osvobođenja, ki ga je izvršil, kakor je znano, pred nedavnim umrli D'Amuzio. Ta proslava se je izvršila v okviru proslave vrtnite legijonarjev iz Španije dne 20. t. m. z sodelovanjem vseh vojašnih in strankarskih organizacija

OD TRIANONA DO BELVEDERA

Nova Žurčer Zeitung piše: Revizija granice između Mađarske i Čehoslovačke izričena je da Francuska nije imala kazati ni jednu riječ, premda to nije bilo utemeljeno u münchenskom sporazumu, gdje je u protivu bilo predviđeno sačijetovanje četvrtine u svim planiranim teritorijalnim promjenama u Srednjem Europi.

Pariz je prošao šutke preko ove činjenice kojoj se je oštovalo u punom sovjetskom životu u srednjoj Evropi, i osjetio se gotovo sreću, da francuska diplomacija nije bila prisiljena da se umjera u borbi između Čehoslovačke i Mađarske, koja je istodobno zadržala u interesu srušiće Mađarsku i Italiju. Politika stavlja počlonjuje ovom problemu koji bi po drugim prilikama bio na dugi i široko raspravljen, veoma muču pažnju, kao da nije htjelo upozoriti javnost na gubitak francuskog prava svodljevanja. Osim toga htjelo se na ovaj način izbjegnuti pkritku da se bezpotrebno izaziva "svravnici Poljsku, koja je tražila zajedničku granicu s Mađarskom".

Poslijem sastanka u Belvederi i odluka donesena između grofa Ciana i Joachima Ribbentropa, potrebno se osvrnuti kraljevskim na posljest trianonskog ugovora o miru. Trianon je isto što i Versailles i ono što je Versailles bio za Njemačku, to je bio Trianon za Mađarsku. Ceremonija potpisivanja ovog mirovnog ugovora obavljena je 5 lipnja 1920. godine dan poslije potpisa mirovnog ugovora sa Njemačkom, Millerand, koji je medjutim uslijedio Clemenceau-a na mjesto francuskog ministra predsjednika, radio je predsjednik. Francusku javno manifestiranje nije bilo jedinstveno. Tradicionalne simpatije nisu isezčile usprkos državi Mađarske za vrijeme rata. Te su simpatije bile osobito razširene u aristokratskim i katalističkim krugovima. Osim toga igrali su ulogu i ekonomski i finansijski interesi. Dužavna federacija bila bi po shvaćanju ovih krugova dobro ispravno rješenje. Ali široki mase francuskog putništva, zaduhane demokratskim idejama, nisu mogle ni htjeli inati shvaćanje za aristokratsku simpatiju i feudalnu Mađarsku, pak su pozdravile ostoljubovanje naroda u prvom redu slavenjskih, ispod habsburškog i austro-mađarskog jarma. Za vrijeme debata u francuskom parlamentu čuo su se i rječi, da nije kriješta Francuske što Hrvati, Rumuni i Slovaci neće doći za mađarsku vlasti i za Ugarsku, pak da Mađarska može biti sreljana, što je postala homogenom nacionalnom državom.

Ugovor o miru u Trianonu dao je pravac francuskoj politici u čitavoj srednjoj Evropi zemljama, gdje se nacionalne strane stalno sukobljaju i utječu su u stanju izazvati nove sukobe. U mjeri, u kojoj je politiku Male antante bila odlična u srednjoj Evropi, Francuska je došla u uži saveznički odnosi sa Čehoslovačkom, Rumunjskom i Jugoslavijom. Francuska je politika morala iz razloga sva saržničkog odnosa kontra iz razloga svoje opće politike braniti teritorijalni integritet svih država kako su određene mirovnim ugovorima. Radi toga stajalo je Francusku na strani antirevolucionista.

Mađari su znali vještost propagandom u francuskom jeziku stvarati i odražati žive simpatije za svoju stranu. Iz govora Anatola de Monzie, sto ga je ovaj državni pri oltarju spomenika francuskom političaru Henry de Jouvenel-u protizlazi, da je Mussolini revizija mađarskih granica stvario kao preduvjet poduzeća u četvoro i da su Haury de Jouvenel, kao što i Daladier, a po svoj priči i Paul Boncour, bili spremni da ovoj pakti brane u francuskom parlamentu. Tradicionalna politika Quai d'Orsay zaprijećila je u to doba dobrovoljni reviziji koju je danas prisiljena Francuska gledati kako se protudaju bez njenog učeštevanja.

KULTURNA LIGA ZA RUMUNJE U KARPATSKOJ RUSIJI

Ovih je dana održana pod predsjedanjem prof. Nikole Jorge skupština Rumunjske kulturne lige, koju je osnovao sam Jorga. Skupština je raspravljala o problemu kompaktne skupine od 15 hiljada Rumuna, koji žive u Karpatskoj Rusiji. Na prijedlog prof. Jorge prihvaćena je rezolucija u kojoj se traži da se rumunjskom dijelu Karpatske Rusije pokloni načinje pažnja, da biju se osigurana budućnost. Liga kao tumač rumunjskog javnog mišljenja poziva vladu, da se nazajobiljne intereseza za problem karpatorumskog Rumunija i da uloži sav trud da se taj problem riješi u skladu s načelom narodnog samoodređenja. Taj bi se princip naime imao primjeniti u slučaju da dođe do podjele Karpatske Rusije između Mađarske i Poljske.

PRVI BROJ RUMUNJSKOG ČASOPISA U JUGOSLAVIJI

U Vršcu je izašao prvi broj rumunjskog časopisa u Jugoslaviji, koji nosi naziv "Glas predaka". Časopis će osim kulturnih problema, baviti se još i učvršćenjem jugoslavensko-rumunjskog prijateljstva na temelju međugospodnih kulturnih veza. Prvi broj donosi članak 20 rumunjskih intelektualaca, koji žive u Banatu. Urednički časopis su Silvije Nikla, profesor, glazbeni škole u Vršcu i Kornel Šera, učitelj.

SIRITE „ISTRU“

DALJNE SMANJIVANJE ČEHOSLOVAČKOG TERITORIJA U KORIST NJEMAČKE

Praž, 22 nov. ČTKjavila: "Bolna nam je dužnost da javimo novu višestruku tešku za mnoge Čehi i Slovake, da su našim očima selia iz naših čeških općina od komisije u Berlinu prigodom konačnog određivanja granica između Čehoslovačke republike i Njemačke doznačena i priključena Njemačkoj. Radi se o opečinama i zaseocima, koji prema povučenoj liniji ne bi potpal pod njemački teritorij. Općine i zaseoci, koji po novom i konačnom uređenju naše granice mi dobivamo natrag a ima ih 32, nalaze se u političkim kotarima Dvor, Karlove nad Labom, Hradec, Český Krumlov, Litoměřice, Nova Paka, Politika, Trahotice, Netolice, Vimberk, Stribro, Sušice, Turnov, Dačice, Horanice i Jihlava. Od našeg teritorija, koji je po povučenoj liniji, imao pripasti nam, dobiti Njemačka nove 42 općine koje se nalaze u političkim kotarima Proum, Budějovice, Domžadice, Dvůr, Králové nad Labem, Jindřichův Hradec, Mirkov, Hradisko, Jilemnice, Klášter Visoka nad Jizerou, Kralovice, Český Krumlov, Česká Lípa, Lovosice, Podbořany, Politika, Prahotice, Netolice, Rakovice, Sedl, Stribro, Sušice, Trebon, Trutnov, Horšovský Týn, Žamberk, a u Moravskoj Slezskoj iz kotara Novi Jičín. Olo-

POTPORE ONEMOGLIM IN BREZPOSELJNIM

Trst, nov. 1938.

V kratkem se prične nova zimska podpora akcija za brezposele in onemogle, ki jo bodo tokrat že drugič izvedle posebne občinske ustanove, ki so lani prevzete to panogo socialnega skrbstva od podobnih fašističnih ustanov, ki so si pridržale le še izdeljeno kompetenco za organizacijo počitniških kolonij šolskih otrok.

Znano je, da so bile lani koncem poletja s posebnimi dekretnimi ustavnovite občinske podporne ustanove ki prejemo svoje dohodke deloma kot napol prostovoljne prispevke od privatnikov in sindikalnih organizacij korporacij, deloma od države, ki je uvedla v ta nameen posebno 2% dnevno doklado na nekatere vrste davkov. V ilustraciji najnavedemo nekaj podatkov iz novega proračuna puljske mestne podporne ustanove, po katerem bodo značili njeni dohodki v prihodnji poslovni dobi nekaj čez 1 milijon lir. Od teh bo odpadlo po proračunu 250.000 lir na prispevke mestne občine, 570.000 na prispevki države za sezonsko podporno akcijo, 20.000 lir na prispevke raznih organizacij in zasebnikov, 157.000 lir na obvezne prispevke raznih ustanov in zasebnikov za vzdrževanje pohabljencev in drugih renekaterke druge manjše dohodke.

Po omenjenem dekretu so občinske podporne ustanove dolžne skrbeti preko zime za brezposele in reveže v obliku neposrednih podpor v denarju in blagu, skozi vse leto pa za pohabljence, starce in druge reveže v posebnih zavetiščih, ki so bila vse vključena v njihov delokrog. Tako je med izdatki puljske mestne podporne ustanove dolgočenje preko 213.000 lir za prehrano in drugo pohabljencev in onemoglih, preko 570 tisoč lir za podpore brezposelnim v zimskem času, 25.000 lir za druge stalne in izjemne podpore, 30.000 lir za amortizacijo dolgov in poleg drugih manjših izdatkov skoraj 109.000 lir (dobihi 10% prispevka proračuna izdatkov) za upravo ustanove.

Ze prej je imela vsa ta akcija v sočialnem sistemu korporacijske države svoj poseben pomen. Letos so prisile nejene značilnosti še posebej do izraza. Posamezne mestne podporne ustanove so po navodih pristojnih državnih organov organizirale svoje delo tako, da bodo v bodoče delični podpor le povsem določeni upravilci, katerih upravitev ne bo presojala na podlagi njihovih posebnih, z vsemi mogičnimi podatki in dokumenti opremljenih prošel, ki se bodo vsaka zase z vsemi prilogami vred prekontrolirale. Vsem, ki se nameravajo potegovati za te podpore v eni ali drugi obliku, so stavili na razpolago posebne obrazce za prosinje, ko so jih moralizirati in oddati pri posameznih pristojnih uradih teh ustanov do včeraj opoldne. Po običnih določilih bodo morali prisilci biti predvsem italijanski državljanji in pristojni v občino, ki naj bi jih podpirala, ali pa bodo morali dokazati, da bivajo neprerogama že 3 leta na njemenu teritoriju. Nadalje bodo morali dokazati, da so brezposelni ali pa da jih njihovi bližnjiki sorodniki ne morejo vzdrževati. V poště ne pridejo oni, ki prejemajo kakršnekoli še takoj majhne pokojnine ali druge vrste podpor, dalje ne oni, ki so lastniki luši ali zemljišč ne glede na to, ali imajo od njih kakšne dohodke ali ne. Prednost bodo imeli oni, ki so organizirani v katerikoli fašistični politični, strokovni ali kulturni organizaciji. **Jutro**

JEDNA TREĆINA ČEHOSLOVAČKOG NARODA OSTAJE U TUDJIM DRŽAVAMA

Novim određenjem državnih granica čehoslovački narod gubi velik komad svog živog narodnog tijela. Čehoslovački narod je već i ranije imao u stranim državama dosta velike manjine i sada će vjerojatno postati narod, koji ima u stranim državama svojih sunarodnjaka više nego ikoji drugi narod. Poslige revizije granica potpuno je pod Njemačkom oko 832.000 Čeha iz Češke i Moravske, oко 8.000 Čeha i Slovaka iz Slovačke, nekih 430.000 Čeha i Slovaka iz prelaza u Mađarsku iz Slovačke i prilično 17.000 Čeha i Slovaka priliče u Mađarsku iz Prikarpatske Rusije. Ukupno je oko 1.286.000 Čeha i Slovaka, a u ostalim državama u svijetu u tudjini 3 do 3,5 milijuna duša. To je čitava situacija nameće novoj čehoslovačkoj velikoj dužnosti, da se stalno brine za Čehu i Slovaku u tudjini i da ne gubi s njima vezu.

BLIZU STO HILJADA BJEGUNACA U ČEHOSLOVAČKOJ

Broj bjegunaca na području češke i moravske, prema službenim podatcima, iznosi 92.000. To su osobe, koje su se iz odstupljivih krajeva povukle na teritorij sadašnje Čehoslovačke. Od njih je 73.000 češke narodnosti, 11.000 njemačke, a 6.765 židovske narodnosti. Osim toga ima nešto Poljaka i Mađara. Većina ovih bjegunaca nalazi se smještena kod privatnih osoba, ali postoje još 32 logora za bjegunce sa 5.500 ljudi.

KARPATSKA RUSIJA, NAMJESTO KARPATSKA UKRAJINA

Na nedavno treći sastavni dan CRR zvao se Potkarpatska Rusija. Kad je došlo do novog uređenja zaključeno je, da se promijeni naziv ove pokrajine u Karpatsku Ukrajinu. Sada opet javljava, da se u zakonskom predlogu o samopravu opet mijenja naziv i ove se pokrajine nazivaju Karpatska Rusija.

MADŽARSKE REPREZALIJE

Bratislava, 22 nov. Ovome su stigle vijesti, da je mađarska vlada protjerala sve češke i slovačke koloniste iz zaposlenitog područja. Na glas o tome izdalo je slovačko ministarstvo pravde nalog, da se popisu sva imanja Mađarske na slovačkom tlu. Ova imanja odustaju će se Mađarsku bez ikakve naknade i dati besplatno protjeranim kolonistima.

RUMUNJSKE MJERE SIGURNOSTI U DOBRUDŽI

>Völkischer Beobachter< od 19. m. javlja iz Burekšta, da je predstjeđenje ministrstva unutrašnjih poslova, Calinescu, održana u Burekštu konferencija, kojoj su prisustvovali visoki redarstveni i žandarmerijski časnici. Na konferenciji je raspravljeno o novim mjerama sigurnosti, koje će trebalo uvesti u južnoj Dobrudži, na bugarskoj granici. To je potrebno zbog novog vala bugarskog revolucionizma i zbog čeških napada bugarskog komita.

FAŠIZACIJA SLOVAČKE

Premja saopćenju slovačkog šesa za štampu Macha ujedinit će se doskora Slovačka pučka stranka sa slovačkim kriлом agrarne stranke bivšeg ministra predsjednika Karlova. Nova stranka će biti vodena pod motom: >jedan: Bog — jedna stranka — jedan narod. Već je — veli — izabrana i komisija, koja će izraditi sve polankosti za osnivanje jedne velike slovačke stranke, koje će raspravljati o fašističkom uzoru. Citavu je Slovačku zahvalio val ekstremnog desnicarstva, koji svakog dana svu više dolazi do izražaja. (Obzor).

I Slovaka živi u Francuskoj i drugim evropskim zemljama, o Ameriki da i ne govorimo. Prema općoj procjeni sada se u inozemstvu nalaze 2.250.000 Čeha i Slovaka. Od tega na Ameriku pripada 1.250.000 Čeha i Slovaka, koji su otprije podnjedno zastupljeni. Znatni broj Čeha i Slovaka živi u Poljskoj i Sovjetskoj Unioni, ali je taj broj teško kontrolirati. U Austriji je preko 100.000 Čehovih, u Madžarsku i Jugoslaviji oko 150.000, dalje je 40.000 Čehoslovačaka u Kanadi, 25.000 u Argentini i u manjem broju u ostalim državama svijeta. Iz gornjeg vidišta da Čehoslovačka u tudjini 3 do 3,5 milijuna duša. To je čitava situacija nameće novoj čehoslovačkoj velikoj dužnosti, da se stalno brine za Čehu i Slovaku u tudjini i da ne gubi s njima vezu.

POSEBAN POLOŽAJ NIJEMACA U ČEHOSLOVAČKOJ

Klub njemačkih nacionalno-socijalističkih zastupnika i senatora u Pragu saopće, da je zastupnik Kundt, koji se sada smatra vodjom Njemačke u Čehoslovačkoj, primio od nadležnih mjestu Njemačku veću svetu novaca za potporu njemačkog pučanstva u Čehoslovačkoj za vrijeme zrinskih inješčet. Pregovori sa češkom vladom o mogućnosti prouzvete ove akcije završeni su uspješno. Akcija će započeti za kojih 4 dana pod imenom >Deutsche Reichshilfe<. Kako se dalje doznaće, Kundt je izjavio da za sada ne pomislja na osnivanje jedne posebne stranke. Umesto te stranke bit će 14 dana dozvoljen čehoslovačkim vlasti ustavljeno jedan >Njemački ured za likvidaciju i reorganizaciju sa sjedištem u Pragu i područjima u svim većim mjestima republike. U Slovačkoj će to akciju voditi državni tajnik vodja Potkarpatskih Njemačkih Katarskih. Ova ustanova ima zadatku da prouči sva pitanja, koja se odnose na Njemuštvu i da ih rješava u sporazumu sa lokalnim i centralnim vlastima.

LIKVIDACIJA TALIJANSKOG PARLAMENTARIZMA

Rim, 22 nov. Havas javlja: Dosadniji talijanski parlament prestat će funkcionirati 30. o. m. Toga dana održat će svoju posljednju sjednicu da bi poslije loga ustupio mjestu novom talijanskim predstavnicima u svim korporativnim parlamentima, koji će se sastati 23. marta 1939. godine na dan dva-desetodvorišnje osnivanja prvih fašističkih snopova. Senat će se sastati 20. decembra.

SPORT I UČENJE

Svi studenti talijanskih sveučilišta moraju se prije upisa u fašističke organizacije podvrnuti tijekom pregledu. Poslije polovnjeg rezultata pregleda studenti će vršiti vježbe, da dobitu sportsku svržedobžu kojom se omogućuje upis. Vježbe predviđene za sportske svržedobžu obuhvaćaju trčanje na 100, 300 i 1000 metara, skokove u vis i dlanu, bacanje kladivu i kopiju.

OPOMIN

Nemški nacionalni dnevnik >Münchner Neueste Nachrichten< probudi zemljivođe Veličke Nemčije. Državne meje so v njem razumevanja za naše siromašne izbjeglice, ki su, a pogotovo raniji godini u večem broju, napuščali svoj rodni kraj. te im izlazio in surjet u svim slučajevima in koliko mu je to bilo moguče. Bilo je onda te teški vremena, kad smo se takoreč kroz neko vrijeme i danonice in njemu obraćali, le i ako je možda bio kadgod ne baš dobre volje, ali je on još uvijek kao Splitčan-Dalmatinac in blizak nam bio za nas >javor Vinko<, i stvar je ipak išla. Kao naš dobar prijatelj i simpatizator je i preplatnik našeg lista >Istra<.

Ovime se ponovno pozdravljamo i zahvaljujemo mu se željeti, da i nadalje ostane dobar sasima i mnogo sreće na njegovom novom službenom mjestu.

Božična številka

našega lista bo izšla kot običajno v povečanem obsegu. Zaradi tega provisimo sodelavce, da bi nam poslali svoje prispevke najkasneje do 15. decembra.

DVIJE RIJEĆI UZOHOLIV- SEM SE MATI BALOTI

Balota i u drugom svom odgovoru (Istra, br. 44 od 5. XI.) obilazi sústavno spora — pitanje o postojanju i značenju naprednih sila u sadašnjosti Istri. No koliko je on nijem po suštini pitanja, koliko se uzoholivo po čitavoj liniji. Začinjuje upravo ovakva gospodarska subjekta kod písca koji nam je nedavno pjevalo o svojim crnim ntokima i negopodskim manifama. Iza takvih stihova, ako oni nisu poze, demokratska javnost s pravom je mogla očekivati drukčiji odnos písca k čitaocima i kritičarima pa makar — ili tačnije: tim više — ako oni nemaju za sobom u ovo, ne baš demokratsko vrijeme velikih partija i dnevnika.

Kako ranije, tako i sada, proći ču mimo svih Balotinih lileñki lispada, netrpeljivih i nadutih. Ostat ču i nadalje na terenu koji ima društveno značenje i radi kojeg sam i otvorio svoju kritiku. Balotin prenabeženje naprednih i mladih sila našeg naroda u Istri. Mimo te oholosti ne smije se proti čutke.

Balota nam na dugi i široko, i ne bez poetičke elegičnosti, opisuje u svojim fejtonima onaj pepeo, koji je debelim slojem pokrio život našeg naroda u Istri. No veliki zadatac i čast pravog narodnog pjesnika sastoji se u drugom — osjetiti i naći one narodne iskre koje žive pod pepelom, i iznijeti ih na površinu, ogrijati njima i narod i nas u ovaj teški i hladni čas. Velika zadatac i čast naprednog narodnog pjesnika bila bi — opaziti i pokazati kako i uz tude ceste, i na tudišnjim fabrikama, niču svježe mladice našeg naroda, koji tam rade i živi. No Balota, putujući tamu, nije osjetio iskre ni opazio mladice; on kao da je izgubio vid za takove pojave. Balota koji je pred nekoliko godina vjerovao barem u pasivno izdržanje (to lako održajući njegove pjesme starigeljstva) sad je, u svojim fejtonima, bez svake vjere. On vidi sada, ili barem vidi da vidi, samo našu pepco i tude faktrice. Zbog Balotina odlaganja, nove i pozitivne snage našeg naroda u Istri neće preći da pođe, no na tom putu razvijaju Balotu rizika da izgubi njihove slavne Vanjski simboli bliskosu prevarenu se, bez unutarnje vjere, u mrtvu formu.

Balota tvrdi, da je i lani, kad je pisao svoji fejtoni o razgovorima sa mnogo, mislio o mnoštu ono isto, što piše d. nas. Ne znaju Šta je mislio, no pisao je drugo. No, možda, i na tom malom, štampanom slivajuščili se ona ista njezina autentična razdvojenost, koja je, ispolitički se na velikom, tako frapirala svu našu javnost i ljevu i desnu, kada su, istovremeno, pojavile njegove stvari sa posebno razlikom psihologiskom i kulturno-političkom orientacijom: Flacius, Dragi kamen i Fejtton savremenoj Istri...

Dr. Ante Čiliga

»DRAGI KAMEN« JE KACIONICAR SIROMAHU

U »Hrvatskoj Reviji« prikazuje dr. Branimir Livančić svih 12 zbirki pjesama koje je izdao Podobor Matice Hrvatske, pa o »Dragom kamenu« Mate Balote veli:

»Knjiga Mate Balote »Dragi kamen« pravi je kacionicar siromaštva i siromaha. Pjesnik Istranin, iz Raklja u jugoistočnoj Istri, kroz svojih 40 godina prozvio je kao istoriski bijegunac vrlo buran život. S četiri razreza gimnazije postaje radulji i rabič. Evakuiran iz puliškog kolara, dolazi u Moravsku, postaje onde železnički radnik, a onda opet gimnazijalac. Zajedno s ocem ratuje na talijanskoj fronti, a godine 1919. upiše se kao filozof na zagrebačkoj univerzitet. Nastavlja studije u Frankfurtu na Majni i u Berlinu. Uzdržava se sam kao novinar i radnik. Poslije mnogih službi i ponovnih studija u Francuskoj, Engleskoj i Italiji prima konačno docenturu na sveučilištu u Subotici. Uz sve mijene i mesta, mikro se nije mijenjala njegova sredina: uzrastu medju bijednjima, vazda je dijelio i kasnije njihovu sudbinu. Njegove pjesme otkrivaju vrlo odakle je crpoa snagu, odvaznost i ustrajnost u svojoj borbi sa životom.«

Sve su njegove djetinje uspomene, njegova mladost, njegovi krajobraz, ljubav prema roditeljima i suseljima, prema svojoj rođenoj zemlji — jedna pjesma siromašna, jer njegovo srce »samo siromaštvom bogato«, vazda kad ga dirlne, ni ne može da odzvanja drugim i drugačijim zvukom. Čitajući te pjesme čini nam se, da je samo meki i umilji dijalekt mogao učuvati intimnost te poezije, pjesnikovu sraslost s krajem i s ljudima i s njihovim udesima. Dijalekt posreduje do kraja jedinstvo i snagu pjesnikovog umjetničkog izražaja.

Samu taj i takav život učinio je ljude kakvi jesu. »Trdi, košćati i teški su svi od driva, japa i stice, lica su im sva suha i crljena, ostra su i trde.« U tom životu rodili su se ljudi, kakva je bila pjesnikova majka, koja je živila i dane i noći u strahu i skribi za druge, ili njegov otac ili oni drugi, čije je portrete kao od kamena izvajao u svojim pjesmama.«

NAŠA KULTURNA KRONIKA

»STA SU HRVATI DALI STRANIM KULTURAMA I ČOVJEČANSTVU«

FILOZOF FRANJO PETRIĆ IZ CRESA

U Sarajevu je pod gornjim naslovom izšla kraća rasprava dr. Ivana Eshia u kojoj se iznose priloži hrvatskih učenjaka stranim kulturama i čovječanstvu. Među raznim velikim Hrvatima spomenut je i filozof Franjo Petrić iz Cresa o kojemu dr. S. Esh kaže:

Jos prije znamenitoga dubrovačkog patricija, velikoga matematičara i fizika Marina Getaldića i još slavnijega Rudja Boškovića dao je hrvatski narod međunarodnom duhovnom životu Cresanina Franju Petriću, koji je »Hrvatinu dača častan putni list iz dobe duševnoga preporeda Europe«. Petrić je autor djela »Nova filozofija«. On je počeo i fil-

ozof religija. Napisao je i »Discussiones peripateticæ« (Basel 1571.), »Razgovori o povijestis, »Philosophia de universitate«. U naučnom je svijetu poznat pod imenom Francisus Patricius. O Petriću je kaže filozof religija predavao na šestom međunarodnom kongresu za povijest religija (u Bruxellesu 1935) münchenski učenjak dr. Franz Rudolf Merkel. Merkl je u prvom redu analizirao golemo još neproučeno. Petrićovo djelo »Magia philosophica hoc est Francisci Patricii summi philosophi Zoroaster et eius 320 Oracula Chaldaica«, skupa sa »Asclepius Dialogus et Philosophia magna Hermmetis Trismegistis« (Hamburg, 1593).

KRITIKA ROBOVEGA »DESETEGA BRATA«

Knjizični učenjak pri »Jutru« Božidar Borko je u dve članke obravnavao humoristički u naši literaturi, o kateri pravi, da je prije nas zelo slabu zastopanu all pa da resničnoga u pravega humorja sploh ni, ker da za to vrsto literature manjka pri Slovenskim pravim podlagam. Zaradi tega je pojavila novega humorista posebno pa še iz vrst mladih posebno bolj zapužena.

V eni izmed predložnih številk našega lista smo prinesli kratek prikaz tega prvenca našega rojaka iz kobaridskega koča. Božidar Borko zaključuje:

Ivan Rob je eden redkih slovenskih humoristov, ki se nagiblje k tvarnoškeemu tipu humorja. Ta nagib razdeval predvsem tista vedrina, ki je razilita po vsej pesniti in ki se zlasti kaže v pjetjem v mesecu toku njegovih verzov, v opisu komičnih situacija, v nepretirnem, bolj saljivem kakor moralističnem karikirjanju značajev, v dovitnih pesniških prispočebah, in metaforah. Z druge strani pa je mladi Rob preveć otrok svojega časa in okolja, da ne bi skušal s humorjem kritizirati tudi naših družabnih, kulturnih, literarnih in kdaj pa kdaj političnih razmer. V tej njegovi kritiki pa vesel, izrazito komičen element prevladuje nad tražilnim občutjem življenja, nad patosom moralista, ki pregaža zlo. Robove puščice vsej v teji pesniti niso pomočene v bolji ali manj odkrito zlobnost, iz katere izhaja dobrošen del tako zvezana slovenskega humorja.

Knjigi »Deseti brat« je mladi avtor dostavil več krajših travestiju. Tako u prikazu (»Pekel ali sprehod po rovinah kemičnega instituta«) kar odlično posnema tercine u pesniški izraz Dantejeve Božanstvene komedije, u nadaljnjih pa večidel prav duhovito travestira. Fr. Levstika, Prešernja, Gregorčića, Preglia, Aškerca, Jenka, Slomška in dr. K vnanji vrednosti knjige je prispeval lep delež Nikolaj Pirnat, ilustrator slovenskega »Don Kihotja«, ki je tudi Robovega »Desetege brata« opremil z učinkovitim risbami.

Z »Desetim bratom« si je Ivan Rob izstavljal uvažavanja vratio vstopnicu v slovensko literaturo. Z druge strani pa je literarni pomen Robovega doneska u tem, da se je po doljem času zopet pojavil pri nas pisanec, ki ima vsaj nekoliko članka s humorjem, epileni pesnik, v katerem se je vsaj za hlap razpelja tista »Jole sans ombre«, ki je v slovenski literaturi tako izjemno pojav. Upajmo, da se bo Robov talent preko travestij izbrisal k ustvaritvi samostojnega komičnega eposa, kakor ga naše s tragiko znamovamo slovstvo še nima.

VISOK ŽIVLJENJSKI JUBILEJ NAŠE ROJAKINJE

Ljubljana, novembra 1938. (Agis) V krovu svojih domova je tje dneve praznovana visok življenjski jubilej naša rojakinja Marija Mačrlin, rojena Valenčič, in sicer u svoj 90-ih rojstni dan. Rojena je bila u letu 1848. v nekaj znani in ugledni Valenčičevi družini, po domaćem »pri Joškoviču« u Joškovem milnju ob Reki pod Premom. Najveći del svojega življenja pa je jubilantka preživjela u Trstu, kjer se je tudi poročila. Bila je skoz našro narodno zavedanje ter je u tem duhu tudi vzgojila svojo družino. Kot članica narodnih društava se je vedno učestevala vseh pomembnejših narodnih prireditiv v Trstu in okolicu ter z vnešno spremilja ves narodni pokret na Tržaškem. Po smrti svojega moža se je nekaj let po prevaruti za stalno presestila k svoji hčerkici v Ljubljani.

Kljub visokim starostim in življenjskim neprilikam, ki tudi njej niso priznane, je jubilantka še vedno čela in zdravila tako, da še vedno sama opravlja gozdarske posle in vestno zasleduje vodstvano dogodek v stari in novi domovini. Se vedno ve mnogo zanimivega iz starih in dobrih časov.

Ostalim čestitkam se pridružujuju tuđi njeni ožji rojaci iz iskrenog želje, da bi Bog dodeliši se vrsto mirnih in zadovoljnih let.

SKOLAN

Ja sam školjan
i otkat pametin
saki dan
va škuolu grijen.

Libri pot pazuhon nosin,
va tijesnch i klimaveh bankah sedin,
vajk studijan
i samo trdi
i crni
kruh jin.

Ubučen san slabu,
nimam kapota ni poštene bragiješ;
se na mene je lindo, se hudo
— va žepah ni čantezima ni,
a ružinavi očali
dimboko so mi se zasekli va nuos.

Saki da me mestri i profesuori treskajo,
i pod nogi hitajo;
i usta muoran vajk zaprta imet,
ai govore da san školjan
i da još nisan vanca čovek.

IVAN ČRNJA

»LA SUDA STELO«

O »FLACIUSU«

Esperantski mjesecičnik »La suda stele«, koji izlazi u Slavonskom Brodu, donosi u svom otkoparskom broju kraci prikaz »Flaciusa« dr. Mije Mirkovića, pa između ostalog veli i ovo:

»To je drugo djelo ovog poznatog i dobrog hrvatskog publiciste, koje je izdala »Hrvatska naklada«. U osrednjoj knjizi obraduje autor vrlo interesantnu historijsku temu: život istarskog Hrvata Vladicu Flaciusu, značajne osobe iz vremena reformacije, koji je kod nas doista slabo poznat. Flacius je bio najznačajniji saradnik Lutheru i posljednji Lutherove smrti on je vodio zrestku borbu s jedne strane protiv Rim-a i papstva, a s druge strane protiv one grupe protestanata, koja je pristajala na kompromis. Tako se je on našao između dvije vatre, ali nikada nije popustio, nego je u toj borbi ustrojao sve do svoje smrti, koju je sačekao u vrlo nepovoljnim okolnostima. Djelo se čita lako i sa interesom i vrijedno je da ga se pročita, jer nekadne vremena reformacija i njeni veliki ljudi imaju veliku sličnost sa sadašnjicom, a osim toga historički dogadjaji nam se ovdje prikazuju s jednog svježeg i posve novog stanovišta, što kod nas nije najčešći slučaj.«

NOVE KNJIGE

Njiva, štev. 4 leta II, Buenos Aires. Vsebina: A. Mozetić: Spomin; Liber: Na robu prepada; Ivan Cancar: Desetica; Radovan: Bazovica; Zvezdin: Slovenci v Španiji; M. Simić: Bača; Maks Valentinić; Dobrinje; Vesti iz naših organizacija: Kalivžnov.

Mrtva straža, 29 IX 1938. — Urednik prof. Ant. Osten, Ljubljana.

Naša zemlja, br. 6–7, god. II, Beograd, urednik Dragutin Deklić. U tom broju je kratka recenzija »Flaciusa« dr. M. Mirkovića.

Miadi Korotan, st. 2, leta 1, Celovec.

Lužičkosrbski věstník, br. 7–8, god. XII Praga, uredník dr. Josef Páta.

Hrvatski zadružar, br. 9–10, god. XXX, Zagreb, urednik ing. Stj. Hrkšak.

Glasnik Podmilatka Crvenog Krsta, br. 3, god. XVIII, Beograd.

Ceskoslovensko - jihoslovanska revue, br. 7, god. VIII, Praga, gl. urednik Antonin Beringer.

Nova knjiga za djecu »Marko i Marko«

Ovih dana izlalo je is stampa već drugo izdanje knjige koja je pravljena u novom izdanju. Knjiga je u dva dijela: »Marko i Marko« putovanja i stradanja dječaka. Ti dječaci su sa se, iz Zagorja, a putuju kroz Liku, Dalmaciju, Hercegovinu, Bosnu, Sumanjiju i Vojvodinu. Zato su otišli od kuće, ali su dočekani i nascranno tako jasno, kralj i ljepe, kako to odgovara obveznosti djece. Možda se lapotka neće odmah smati, jer je cijela knjiga tiskana velikim štampanim pismom, a takođe i u mnogim dijelima. Ima, ali vrlo jasno i ljepe iljede. Inačica je u svakom rečetu vjeo neobične knjižice — u svemu oko 750.

Knjigu je našao poznati pisanec za omladinske dječje smracerke Oton Potružnik, akademski slikar. On je izradio i krasni naslovni stranicu, Mirka i Marka kaže putiske. Knjiga ima 32 strane, u izdalu ju je Ivan Pilićević hrvatski učiteljkočki knjižarino-potpisnik. Zadnja stran je Aleksandar Češić, izd. 4, gdje se knjiga i naručuje. Cijena za celo din 2, za jedan din 1,50.

Preporučujemo ovu dječju novost pažljivo dječaku i učiteljko, osobito mada, pred sv. Nikolicu i Božić, kao vrlo lijep i zanimljiv dar dječji.

MALE KULTURNE VESTI

— V Trstu je raspisan natječaj za najboljši priredljivo zgodovino Julijske Kraljine. Nagrada znaša 1.000 llr. Dela moraju biti pisana u italijanski i latinskičini ter moraju obravnavati antropologiju u prazgodovinu.

*

Sušak, novembra 1938. U seminaru ovuđaše Realne gimnazije neki učenici VII razreda održali su referate o Balotinoj litici, povodom izloženja »Dragog kamena«. Referati su bili svi na visini

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

Iz omladinske sekcije »Istra« u Zagrebu

U subotu dne 26 XI neće se održati usmena novina, već će toga dana biti sjeđnica zavavnog odbora u 8 sati na večer. — Odbor

ISTARSKO VEĆE U ZEMUNU

Zemun, 21. novembra. Udrženje Jugoslavena iz Istre, Trsta, Gorice i Zadra u Zemunu priređuje u subotu, 3. decembra 1938. godine, u 9 sati naveče u velikoj dvorani Narodnog doma Kralja Aleksandra I u Zemunu, svoju tradicionalnu zabavu »Istarsko veće« sa predavanjem, koncertnim dijelom, tombolom i igrankom, na koju se poziva poštovano građanstvo, prijatelji i članovi.

Pored književnika g. prof. Niku Bartulovića, koji će održati predavanje o Istri, sudjeluju iz blagajnkosti Jugoslavensko akademsko pjevačko društvo i Hrvatsko pjevačko društvo »Tomislav« iz Zemuna. Gđaja Littka Mavar deklamovat će Mariju djevice od Ante Dušića, a Milka i Dušan Fakin izvoditi će nekoliko tačaka na harmonici. Članovi društva »Istra« iz Beograda izvoditi će istarski narodni ples »balun« u narodnim nošnjama i pjevat će istarske narodne pjesme u duetu.

Fričedivački odbor.

Društveno delovanje v Kranju

Mjau je nekaj mesecov odkar ni bilo glasú iz našega kraja, in vsak bi mislil, da spinu, ali vendar nekoliko še živimo. Dne 6. sept. t. m. smo imeli sv. maso v pokopališčni kapeli, katero je održal g. kanonik Škrbce, po maši pa smo šli vski k spomeniku bazoviskih žrtv v naš pevski zbor je odpel nekaj pesmi. Dne 30. oktobra t. l. je bil naš pevski zbor povabljeno v Žiri, kjer je imel jako uspehl koncert v prepolni dvorani sokolskega doma. Na praznik Vseh svetih smo se zopet zbrali na pokopališču pri spomeniku ki je bil ves v vencih in cvjetju. Mnogo svetih smo prizgali v čast našim mučencim, pevski zbor pa je zapel pesmi »Rožninar«, in Predobri Oče.

Prošlo soboto 5. novembra je naš agilni pevski zbor pribredil zoper koncert v Narodnem domu, kjer je dobro uspel v vsem pogledu. G. dr. Jarc je v začetku spregovoril nekoliko resnih opominov za naše Primorje, na katero smo skoraj pozabili v čestil pevskemu zboru za njegovo plodno delo ob 10-letnici obstoja. Pogrešali smo pri tej svečani priliki mnoge naše člane.

Moramo se poprijeti dela, da bo naše društvo na stopnji, katero zasluži, zato moramo vse, kar je slab v mrtvu, odstraniti in uvesti disciplino v društvo!

TRIGLAV DRUŠTVO SLOVENCEV V KRAGUJEVCU

proslavlja svojo desetletnico društvenega delovanja dne 26 XI 1938. ob 8.30 zvečer v hotelu »Makedonija«. Vstopnina: dame 4, gospodje 6 Din.

DIPLOMA

Na tehniški fakulteti Aleksandrovje univerze v Ljubljani je bil diplomiран za gradbenega inženirja naš rojak Tone Fačur, doma s Prema. Čestitamo!

Na diplomski visoki soli v Benetkah je diplomiiran naš rojak Stanko Vuk, doma iz Mirna pri Gorici. Naši javnosti je znani kot bivši sotrudnik »Dom v Sveti« in »Mladike«. Čestitamo!

— Agis. —

IZ ZAPUŠČINE DRA HENRIKA TUME

(Konec)

Kdaj in da so se bili Slovenci naselili zgodovina še do danes ni povedala. Napacna je trditve, da so se Slovenci priselili šele leta 568 za Longobardi. Dotična zgodovinska vest le poteka, da je malo za Longobardi silišča proti Italiji četra Slovensov in Obrov, ki je plemila po džezli. Take slovensko-oberske čete pa so konštruirane nedvojbeno v zgodovini že od leta 519 po Kr. naprej, odkar se je uralo-altaško (turško pleme) Obrov naselilo v Podunavju. Zgodovina natančno nastavlja te napade Obrov v Slovenov, vedno iz Panonije in od Donave sem, ter bizantinski zgodovinarji celo naštavijo številno razmerje med Obri in Sloveni. Zgodovina tudi izrecno konstatiira, da so se prvi napadi Slovensov vršili le pod vodstvom Obrova. Šelej v drugem delu VII in VIII stoljeća nastopajo slovenske čete že stalno naseljene na sedanjem ozemlju. Napadi na Friulsko vrše se v tej dobi od severa od Zeglia, t. j. od Zilja na Koroskom ob reki Zili, t. j. zgodovinske vesti nikakor ne omogočajo sklepa, da so Sloveni kot ljudstvo prišli v te kraje šelej konečno VI stoljeće, marveč je dovoljen z vsemi podatkov edino le sklep, da so Sloveni tvorili na ozemlju Goriske in Friulsko staro davno pastirske prebivalstvo. Stari rimski geografi sicer poročajo, da so prebivalci v Italijanski nižini do Tilimenta bili Veneti, romanizirani skoro ob nastopu Rimjanov, od Tilimenta proti vzhodu v Alpah in Predpalah do podolja Soče Karni, po Kratu in Istri Japidi, ki so bili mesani Kelii in Iliri, južno od njih

današnji Istri Liburni, ki so bili ilirsko pleme, kakor jih opisujejo stari geografi se nekdanj čudno sklopajo z mejami današnjih slovenskih narečij: Karinti z goriskskim, Transki s kranjskim, Japidi z notranjskim in Liburni s hrvatsko-čakavskim.

Jezikovnih virov o tem prebivalstvu iz starega veka ni. Kelti in Iliri v teh krajinah pa so izginuli brez sledu. Vsi poskrbni konstruirati Krajevna imena iz keltske so se ponosrečili, ali so rezultati večinoma sumnešni. Tudi v furlanščini ni takih sledov. Arheološko precisanje je zoper dokazalo za celo to ozemlje da se na hajaljki keltski grobovi, prav redko sejani in le na važnejših vojaških točkah dolin, izkopani po Goriskom po Istri in Kranjskem kažejo, da je razmerje grobov komaj 15:1000. Keltski grobovi so toraj le vojniki-plemeničev grobovi ter kažejo na redka utrjenja mesta, od katerih so Kelti vladali okoliško. Gotovo je zaradi tega, da je moral pod oblastjo Keltov bivati še drugo starodavno pleme pastirjev, zasnovanih od bovitih Keltov. Rimski in grški zgodovinarji in geografi niso nikjer omenjali priprostega ljudstva, stara zgodovina je le zgodovina bovitih plemena in vojskodov. Gleda Keltov in Slovenov je toraj dovoljen le induktivni sklep, ki stoji najmanje v protišlovju z dejanskimi današnjimi razmerami, s sociologijo in z dejstvji, ki se v povezni zgodovini brezvratno ugotovljena.

Keltska teorija v zgodovini in jezikoslovju je sploh nevdružljiva in ena največjih in najbolj neutemeljivih ideologij, ki se vlažejo po tako zavojanih znanstvenih knji-

gah. So teoretički filologi in historiki, kateri naravnost trdijo, da je bila vsa Evropa prvočno keltska, kakor zoper drugi, ki trdijo, da so bili sv. Kelti pravi Germani. Tečet v svojem delu, »Völker, Väterländer und Fürsten«, pravi o tem: »Kakor danes germanomani, tako je tudi keltonomija imela svojo bujno periode. Kelte se je povsodi domnevalo, povsodi iskalo in povsodi tudi našlo. Stofer in stolero krajevnih imen dokazali so kot keltske, pozneje pa se je zoper pokazalo, da je vse nezvezdljivo. Grki od Herodota do Polibija so severno evropske narode le malo ali nič poznali, tako, da se iz njih podatkov smej delati vsekrorstne kombinacije. Na podlagi grških poročil se je lahko Germani vzel za Kelte in obratno. Od grških zgodovinarjev inenjucijo trile Germanne. Kelte in zgodovinarjev pa jih točno loci. Znamo je, da germanoman Chamberlain vse Kelte in Slovance kratko in malo imenja.«

Italijani se etnografsko sklicujejo posebno na okoliščino, da so v naših krajinah povsod prvotno stanovali Kelti, da so povsod Rimljani romanizirali te kraje, in da so Slovensi naselili Štečelj v VI stoljeću, ne morda po sili orozja in boja mervce, da so se vrnili polagoma kot pastirji. Kolikor so nastopali v bojni četah, so bili te premagani in razbiti. Slovenci bi zaradi tega ne imeli nobenega naslova do ozemlja na katerem bivajo, vsa je Italiji.

Naši domači zgodovinarji so se žal premašili pečali z vprašanjem prazgodovine Slovencev in sprejemajo popolnoma nekritično trditve keltonomov in germanomakov sprejemajoč teorijo, da so Slovenci prisli ob nastopu srednjega veka od karpatkih go-

NAŠIM MUSTERIJAMA KUPITE SADA-ZIMA JE TU.

Sada smo sortirani

Sada imamo največ izbor

Sada Vam možemo poslati največ pažajo

Ne čekajte navdu - kupite sada!

Kupite zimski obućni prije nego se zahladite

Kupite lučne papuce, kupite kalječe

Sačuvatec zdravje - nistači češ močno novaca

